

JAN DE CLERCK. KUNSTSCHILDER

door Nobert HOSTYN

Nu onze reeks artikels "Vergeten Oostendse kunstschilders" ten einde is, willen we onze leden nog eens - uitvoerig - de aandacht vestigen op de persoon van kunstschilder Jan DE CLERCK. Iemand die we eerlijkheidshalve niet in de reeks van de "vergeten" meesters konden of wilden opnemen : omdat we persoonlijk overtuigd zijn van de grote waarde van zijn werk.

Afzonderlijk dus, het levensverhaal van deze Oostendse meester waarvan het cliché-gezegde wil dat hij al te veel in de schaduw staat van de "3 groten" : ENSOR, SPILLIAERT & PERMEKE.

Voor deze studie konden we uitvoerig beroep doen op de nagelaten papieren van de meester zelf. Onze dank daarvoor naar de erven, de Familie MAES. Verder deden we systematisch onderzoek in locale weekbladen en pluisten we honderden tentoonstellingscatalogi na. We hadden ook tal van gesprekken met mensen die Jan nog van dichtbij gekend hebben.

*
* *
*

1881

Jan - Jacques - Frans DE CLERCK werd op 17 augustus 1881 in de Albertusstraat (nu Euphrosine Beernaertstraat) te Oostende geboren als zoon van Constant DE CLERCK en zijn echtgenote Charlotte LONCKE.

Jan was de oudste van zes. Zijn broers en zussen heetten Emma, Georges, Daniël, Oscar en Anna.

Jan DE CLERCK's kwartierstaat toont de nederige afkomst van de kunstenaar : een milieu zonder enige artistieke precedenten (1).

Constant DE CLERCK hield een belangrijke zaak van allerhande muur- & vloerbekleding open. Mettertijd bracht hij die over naar de Godshuizenstraat 4.

Er werd hard gewerkt, ook door de moeder en de dochters. Daarbij was vader DE CLERCK vrijwillig en onbezoldigd bode in het Hospitaal, wat verderop in de straat die later tot Edith Cavellstraat werd omgedoopt.

1893-1897

Als kleine jongen werd Jan DE CLERCK eerst naar een nonnetjes-school in de Sint-Sebastiaanstraat gestuurd.

1893-1897 waren de jaren van zijn collegetijd.

In die periode volgde hij een tijdlang het onderricht aan de locale "Ecole Industrielle". In die instelling werd naast onderricht in scheepsbouw, meetkunde, mechanica, enz. ook artistiek basisonderricht verschaft.

Jan DE CLERCK aardde er echter niet. Het academische lesgeven van Michel-Julien VAN CUYCK (1861-1930) beviel hem niet. De CLERCK zou dan ook regelmatig de leergangen verzuimd hebben.

Maar het feit alleen al, dat hij ingeschreven stond als leerling

van de "Ecole Industrielle" duidt op een zekere artistieke interesse en begaafdheid bij de jonge DE CLERCK. Belangrijk is wel dat hij in die school kennis maakte met Hendrik BAELS en de zonen van dokter-dichter Eugeen VAN OYE, die tevens de cursus "Gezondheidsleer" aan de "Ecole Industrielle" verzorgde. Eerstgenoemde zou later een politieke carrière maken en steeds een vurig verdediger en bewonderaar van Jan DE CLERCK blijven. Anno 1894, Jan DE CLERCK was dus nog een schooljongen, kwamen eindelijk wat belangrijke artistieke initiatieven los te Oostende.

Eerst was er de stichting van de "Cercle Artistique" onder impuls van ondermeer de kunstschilders James ENSOR, Henri PERMEKE, Emile SPILLIAERT en de architect Antoine DUJARDIN.

Deze "Cercle" zou in de jaren 1894 en volgende enkele zomersalons organiseren in het Oostendse kursaal. Veel beroemde meesters van toen stuurden er werken heen. Maar geplaagd door financiële moeilijkheden, bloedde de zo prestigieus gestarte "Cercle" na enkele jaren dood (2).

Mogelijk deed de jonge Jan DE CLERCK in de Salons van deze kunstkring zijn vroegste artistieke impressies op.

Het was niet zonder tegenzin dat Constant DE CLERCK zijn oudste zoon de artistieke toer zag opgaan : hij wilde zijn kinderen zeker geen kunstenaars zien worden, mensen met een onzekere toekomst. Liever had hij van hen wakkere decorateurs gemaakt die samen met hem in de zaak zouden staan. Constant DE CLERCK's wensen mochten niet bewaarheid worden : zoon Georges zocht zijn weg als muzikvirtuoos. Hij was verbonden als violist aan het Gaiety-Theatre te London, en later aan het Philharmonisch Orkest van Philadelphia. Hij ging later op rust in de Franse Landes. zoon Oscar liep Academie te Gent, en werd een beeldhouwer met zekere faam. Later werd hij directeur van de Leuvense Academie. Het Museum voor Schone Kunsten van Oostende bezit twee bronzen sculpturen van hem. Verder in dit verhaal zullen we Oscar nog ontmoeten. En wat Jan betreft : hij werd van buiten af fel aangemoedigd om zijn kunststudies verder te zetten, ondermeer door de Broeders van Liefde. Tekenen werd hoe langer hoe meer zijn enig tijdverdrijf.

1897

Er komt een einde aan Jan DE CLERCK's schooltijd en hij wordt ingeschakeld in het ouderlijk bedrijf. Tijdens de wintermaanden wordt hij naar Brussel gestuurd om er zich in het decorateursvak te vervolmaken. Jan DE CLERCK wordt er, zonder medeweten van thuis, leerling van de kunstschilder Camille PAYEN (°Doornik, 1824 - †Brussel, 1901), zoon van een architect die ondermeer de plannen van het eerste spoorwegstation van Oostende had ontworpen.

PAYEN volgde lessen aan de Brusselse Academie bij Jean-Baptiste VAN EYKEN en aan de Kon. School voor graveerkunst bij de beroemde CALAMATTA. Hij debuteerde tijdens het Salon 1848 te Brussel met een "Scène de la St. Barthélemy". Nadien ging hij lessen volgen bij de bekende Parijse kunstenaar PICOT. PAYEN oogstte vooral successen met militaire taferelen, zoals het doek "Het neutraal en gastvrij België", of "Terugtocht van het leger van Bourbaki naar Zwitserland" (1871). Van zijn vele militaire werken werden litho's gemaakt. PAYEN had ook met Jan PORTAELS samengewerkt aan kerkfresco's. Hij woonde te Brussel in de chieke Leopoldwijk, Handelsstraat, 24. PAYEN bleek belangrijk genoeg om nog in de

grootste "Exposition Historique de l'art Belge" van 1905 te Brussel vertegenwoordigd te zijn. Er hing van hem een "Retraite de l'armée des Vosges".

Het Brusselse artistieke wereldje van de late negentiger jaren was iets ongemeen boeiends en complex voor de geïnteresseerde maar oningewijde jongeman die Jan DE CLERCK was. Daar moet hij zijn eerste decisieve indrukken hebben opgedaan.

1898

Uit dat jaar dateert zijn eerste ernstig schilderij : een "Dolle Zee". Het is een marine met woeste, spookachtig oplichtende golven onder een dreigend-duister zwerk.

Afgeschrikt door mogelijke reacties thuis durfde DE CLERCK niet onder eigen naam tentoonstellen. Als schuilnaam koos hij het voor de hand liggende "Jan van Oostende".

Zijn zoeken en experimenteren werkte verrassend. De gevreesde criticus Camille LEMONNIER zou aangenaam verwonderd geweest zijn over DE CLERCK's gedurf penseel. SCHMITZ (3) legde LEMONNIER volgende uitspraak in de mond naar aanleiding van een "Zonnig Steegje", te Oostende tentoongesteld : "c'est nouveau, c'est original, ce débutant deviendra maître". De goedkeuring van een zo'n gezaghebbend man als LEMONNIER moet de jonge kunstenaar erg aangemoedigd hebben.

Geënthousiasmeerd ging DE CLERCK nu soms ook inzenden naar Salons in andere landen, nog steeds onder schuilnaam. Toch werd hij toen nooit een echte internationale bekendheid.

1900 - 1901

Een door DE CLERCK veel behandeld thema in die jaren was dat der pittoreske stadshoekjes, uitgevoerd in een impressionistische techniek.

Uit 1900 dateert een olieverf "Hoekje te Brugge" (eertijds Nieuwpoort, verz. Thomas VAN ISEGHEM); "Oud Brugge" (aquapastel; 72 x 57 cm) stamt uit hetzelfde jaar. We zien een Brugse rei met huizen, bomen, struiken, een brugje. De atmosfeer is nevelig, weemoedig. Jan DE CLERCK kwam er graag voor uit hoezeer hij geboeid werd door die eigen Brugse atmosfeer, de oude straatjes, de tinteling van het zonlicht op het water van de reien...

Anno 1901 schilderde hij een "Dolle zee" (eertijds verz. Aug. GHEVOT, Brussel) en een "Rade Silencieuse" (eertijds verz. L. OSTYN, Waterloo).

In die tijd werd DE CLERCK aangemoedigd door kunstschilder Henri PERMEKE, Conservator van het Oostends Museum. Ook hij gaf DE CLERCK enig artistiek onderricht.

Het zou voor een groot deel aan H. PERMEKE te danken zijn geweest dat DE CLERCK's ouders zich met Jan's kunstenaarsloopbaan verzoenden.

(1) Zie Ostendiana III, Oostende 1978.

(2) Zie Ostendiana V, Oostende 1986.

(3) SCHMITZ, in Le Carillon, 25 maart 1925. ;

(vervolgt)